

harshbrief, als
r-voortbreng-
moeten Hem
ra de dragers
ich bekeeren

maakt heeft,
eemd vinden,
door de be-
igendoms, en
ekeering dat
van het weg
linzenmoes
het vleesch.
om heeft ons
aak te weinig
rediking, dat
en is, en dat
len over het
igde is bij de
roei van een
Daarom is
na te leeren
raken heeft.
re boom, die
oom uit Ma-
ona, die hem
ok den boom,
e Hem in zijn
toornig van
n woord ver-
erde rieling
alschte rede-
ok Jona zon-
en treurt er
hristus vloekt
en zou hem
al. Is het niet

eed, was Hij
a, die in boze
boom die hem
n ambt, dat
feitelijk ver-
lijk slechter
aar Christus'
is vervul-
la liggen liet
len verdorden
ijn discipline-
opdat zij later,
t vertwijfelen
erinneren zou-
het wonder-
den: het won-
ristus, en....
in de ge-
Christus Zijn
niet van een
an den sterke,
ood ondergaat
er den kosmos
nsche wereld,
ker arde, aan
na's meerdere
en, ook als de
drijven buiten
om, in één uur
K. S.

EVEN

foutieve opvat-
eewigheids en
r nu vervolgen
te het probleem
s. „De natuur
sch gebruik van
eschiedenis
ied der huma-
(de mensch) kan
ctor daarin zijn”.
zelve een petitie
er uit een stel-
en, dat ze inder-
sne rol in de ge-
ling, die feitelijk
gisch illegitieme
at „geschiedenis”
d en zinloosheid,
id. Van deze met
besloten en dus
g komt Brunner
eiden ongerijmd-
vertoont twee-
uwigheid en een
ziet het: de cul-

k, reeds uit een
ers de these, dat
a van de eeuwig-

heid als ook een heimwee naar de eeuwigheid aan-
wezig is, lijkt bedenkelijk veel op de filosofie der
romantiek, die eveneens, met name bij monde van
Schelling en Schleiermacher, heeft beweerd, dat het
„universum” (het al) werd bewogen door twee elkaar
tegen gestelde krachten, die in haar samentreffen
de beweging van het leven stuwden en de evolutie
brachten van natuur, religie, geschiedenis. Deze typisch
romantische opvatting heeft haar formulering gevon-
den in de stelling, dat „attractie” en „repulsie”, „Ich-
trieb” en „Fern-trieb”, de ik-zucht en de drang naar
den naaste toe, elkander ontmoeten in het universum,
in alle levende werkelijkheid. Ook Brunner nu komt
tengevolge van zijn geschiedenisbegrip tot de these,
dat het juist het specifieke van het wezen *humanus*
(mensch) is, dat hetzelfde, dat hem lid of exemplaar
van zijn soort, de *humanitas*, (menschheid) doet
zijn, hem tegelijk tot individu en tot een zoeker
van zichzelf (Selbstzweck) maakt” (63). Dat
Brunner dit coincideeren van elkaar tegengestelde krach-
ten tot iets speciaal menselijks maakt, dat
is weliswaar een van de romantiek afwijkende mee-
ning; de romantiek immers breidt deze wet van de
botsing van oppositiekrachten over het gansche „uni-
versum” — het al — uit. Doch dit neemt de genoemde
overeenkomst niet weg. Het blijft een typisch roman-
tische probleemstelling, als Brunner de geschiedenis
altijd maar weer ziet als een poging tot redinte-
gratie van het gedisintegreerde, en tegelijkertijd als een
desintegratie. De geschiedenis, zegt Brunner, bestaat
voornamelijk in een bestendige vorming en ontbinding
van gemeenschapsuitingen, die altijd maar weer teg-
lijkertijd zoowel leven als dood beteekenen. Er is dus,
zoo oordeelt Brunner, geen eenheid der geschiedenis,
en geen mogelijkheid, haar uit de eenheid te verstaan,
d.w.z. er is geen mogelijkheid van geschiedenisfilosofie.
Hiermede wordt evenwel principieel de dienst van
God in en in aansluiting aan natuurlijke en historische
levensverbanden onmogelijk gemaakt, en de plaats van
Christus in de geschiedenis, gelijk de bijbel haar teekent,
onmogelijk gemaakt.

Het resultaat, waartoe dit alles leidt, is dan ook, dat
Brunner tot de sterkst mogelijke tegenspraak met de
Schrift komt. Het begrip der wereldgeschiedenis als
eenheid noemt hij een bastaard uit de verbinding van
christelijk geloof en rationalisme; hij vergeet, dat de
bijbel die eenheid toch leert, op grond van den raad
en de besluiten Gods, en daarnaast op grond van het
onderworpen blijven, óók van de zonde en van de be-
drijvers en aandrijvers der zonde aan God. Brunner ziet
de eenheid van het begrip der wereldgeschiedenis
als eenheid slechts liggen in de eenheid van de „oer-
geschiedenis”, die tegelijk die der „eindgeschiedenis” is;
geschiedenis, niet in haar eigen „immanente zelf-
beweging”, doch in haar betrekking tot God als Schepper
en Verlosser. Daartegen merken wij op, dat dit een door
en door onzuiver dilemma is, omdat, krachtens Gods
raad en voorzienigheid de beweging der geschiedenis
nimmer met het woord „immanent” zulver uit te
drukken is. Want Gods energie werkt ongebroken op de
geschiedenis in. En de bijbelsche leer der wedergeboorte
(zie Dordtsche Leerregels) bewijst, dat dit soevereine
ingrijpen Gods door een „wonderdadige”
kracht Gods juist geschiedt in de wedergeboorte.
Deze toch geschiedt volgens de Dordtsche Leerregels
door een onweerstaanlijke kracht Gods, welke even
wonderbaarlijk is als de kracht, waardoor Hij Christus
uit de dooden opgewekt heeft.

Daarom moet Brunner de religie anders zien dan
wij: alle waarachtige religie, alle dienst van
God is voor ons besef een vrucht van die wedergeboorte,
en gaat derhalve uit van een volstrekt andere op-
vatting der geschiedenis, en van haar eenheid, dan
Brunner kent. De betrekking tot God als Schepper en
Verlosser is volgens Brunner in het profane geschied-
beeld volstrekt niet in te voegen. Wij ontkennen dit ten
steelligst. Want deze betrekking behoort tot de ge-
schiedenis, en wordt in haar ook na de zonde niet
opgeheven, doch gehandhaafd. Door de genade wordt
ze niet opgeheven en evenmin ingevoerd, doch hersteld,
in vrede met God. Feitelijk breekt ze dan ook de onder-
scheiding zelf tusschen een profaan en een niet-profane
geschiedenis-beeld. Tegenover Brunners mythologisee-
rende begrip van een opflitsen van wat achter de ge-
schiedenis ligt, stellen wij met de Dordtsche Leerregels
een intreden van God als auteur der wedergeboorte
in den zin der Dordtsche Canones. (Zie mijn „Dogmati-
sche Beteekenis der Afscheiding”, de noten.)

Tenslotte volgde nog een laatste woord over Brunners
opvatting inzake den aanvang der religie. Merk-
waardigerwijze doet hij hier weer een stap — althans
onbedoeld — in de richting van het evolutionisme. Im-
mers, wel meent hij eenzijdig, dat van een aan alle
konkrete religies gemeenschappelijk „wezen” der reli-
gie geen sprake mag zijn, en dat de historische werke-
lijkheid ons een menigte van religieuze fenomenen
van principieel verschillende structuur vertoont, en
wel is hij op dit punt het dus met de evolutionisten
oneens, maar anderzijds geloof hij toch van primi-
tieve religies en van primitieve aanvangen der
geschiedenis der religie te kunnen spreken.

Nu klopt deze opvatting van Brunner volkomen met
zijn verdere meningen. Maar we wijzen toch nog even
er op, dat Brunner hier zich laat verleiden tot een
ook op zijn standpunt bevreemdende waardebeoordeling
der christelijke religie. Al mag, zoo zegt hij, voor de
vraag naar een „wezen der religie” uit de primitieve
aanvangen der godsdienstgeschiedenis niet veel leering
te wachten zijn, toch krijgt juist deze vraag weer een
sterker interesse van het standpunt van het christelijk

geloof uit. Want, zoo zegt hij, in zekeren zin staat het
christelijk geloof dicht bij de primitieve religies
dan bij elke van de „hooger” ontwikkelde religies. Het
kinderlijke staat ook hier als symbool — zij het dan ook
alleen maar als symbool — de goddelijke waarheid het
naast. Hier, op het primitieve niveau is alles nog bijeen,
wat in de daarna volgende ontwikkeling uiteengaat. Het
primitieve, zegt Brunner, is misschien het beste beeld
voor het „oorspronkelijke”, hetgeen tevens het definitieve
is, dat in geen enkele historische ontwikkeling, en door
geen enkele immanente logica der geschiedenis her-
wonnen kan worden.

Tegenover dit alles behoeven wij hier niet veel te
zeggen. Over de evolutionistische hypothese van den
„primitieven” mensch en van de „primitieve”
aanvangen der religie zou afzonderlijk te handelen zijn.
Dat echter de z.g. „primitieve” religie „kinderlijk” zou
zijn, en dan nog wel van een kinderlijkheid, die van
het christelijk geloof alleen maar een gelijkenis
zou mogen heeten, dat is voor wie de Schrift gelooft,
een onwaarheid; zij toch ziet in wat men primitief
noemt, hoofdzakelijk een product van reeds ver voort-
geschreden ontarding.

Wij wijzen er tenslotte op, dat Brunners ontwikke-
lingsgang, ofschoon hij van totaal andere praemissen
uitgegaan is dan de evolutionisten of h.v. Otto gedaan
hebben, in zijn beoordeeling van de „godsdienstgeschie-
denis” en in de verwerking en beoordeeling van het
door haar aangebrachte feitenmateriaal, hem toch zeer
ver met hen mee doet gaan en veel van hen doet over-
nemen. Feitelijk heeft de dialectische theologie óók daar-
in haar machteloosheid gedemonstreerd, en is daarin
wederom duidelijk geworden, dat men, gelijk in alle
vragen, zoo ook in die der religie, moet kiezen tusschen
haar en de klassieke gereformeerde theologie. Want met
het gereformeerde denken heeft zij noch in haar grond-
stellingen, noch in haar conclusies te maken.

K. S.

Troffel en zwaard.... Hoe lang nog?

Ieder onzer kent het beeld van „troffel en zwaard”.
Het is ontleend aan de geschiedenis der kerk, zooals
die in de dagen van Nehemia is verlopen, en haar
voortgang nam tot op den dag van onzen Heere Jezus
Christus. In die dagen trachtte Israël, voorzover het
uit de ballingschap teruggekeerd was naar Jeruzalem,
den tempel te herbouwen en de stadsmuren te restau-
reeren. Voor al dat bouwwerk was de „troffel” noodig...
om te metselen. Er waren echter tegenstanders, die dit
werk verhinderden wilden. En voor den afweer van die
vijanden had men het „zwaard” noodig. Met de eene
hand hanteerde men den troffel, met de andere het
zwaard.

Sedert is het beeld van „troffel en zwaard” algemeen
gebruikt geworden ter tekening van de positie der
„strijdende kerk”. Troffel en zwaard, bouwen en (des-
noods ook in apologetischen ijver) bewaren, bouwen
aan den eigen optrek, en verdedigen van wat reeds
gewonnen was, ziedaar de dubbele taak, die kerk en
theologie zich had voor te houden, en die de dagorde
moest bepalen. Er is zelfs een tijdschrift geweest, dat
den titel „Troffel en Zwaard” voerde, en ook als homi-
letisch motief heeft het beeld een voorkeurplaats be-
houden.

Toch zou men zich deerlijk vergissen, als men meende,
hiermee te kunnen volstaan. Wie nog heden de situatie
van kerk en gereformeerde theologie onder het beeld
van troffel en zwaard teekenen, of er mee saneren wil,
wekt stille vermoedens, dat hij den oratorischen zwier
behouden, maar het rechte inzicht in onzen geloovig-
wetenschappelijke „nood” verloren heeft.

Want ook hier geldt het, dat het te betreuren valt,
indien men een enkel moment uit de geschiedenis
van de kerk maakt tot blijvend symbool voor heel de
geschiedenis van kerk of theologie in alle eeuwen. En
een tweede fout maakt men, als een min of meer stereo-
tiep geworden beeld uit de praktijk van letterlijken bouw
en uit een heusch handgemeen met zwaarden en stok-
ken zoo maar overbrengt op den strijd der geesten, den
oorlog met de pen, en den wetenschappelijke opbouw.
Gelden deze twee bezwaren als een duivelsoorkussen-
der-traagheid reeds in een tijd, waarin het bouwen en
het vechten zóó toegaat als in Nehemia's tijd, des te
meer dient men er mee te rekenen in een tijd, waarin
zoowel het bouwen als het oorlogvoeren heel anders
verloopt. Beelden verouderen, als de tijd, die ze schiep,
verandert. Reeds het enkele felt, dat men tegenwoordig
er niet meer aan denken zal, metselaars, die men
hinderen wil, te gaan bestoken op de plaats zelf, waar
ze aan het werk zijn, zegt genoeg. Als men een gebouw
niet voltooid wil zien, welnu, dan legt men een mijn,
met dynamiet, en blaast het heele gebouw op.

En dat is wel een andere manier van oorlogvoeren
dan Nehemia kende. Zoo men wil, zij levert een illustra-
tie ook voor de worsteling onzer dagen.

De bouwlieden immers, die in Nehemia's dagen het
zwaard naast den troffel hadden te bedienen, verkeerden
in de betrekkelijk nog benijdenswaardige positie, dat
hun vijanden met hen kwamen strijden op hetzelfde
„vlak”, waarop de bouwers den troffel hanteerden; het
ging bouwers en brekers beiden op denzelfden werk-
bodem om dezelfde muren en dezelfde steenen en binten.
Maar de tijd, waarin zóó onze positie geteekend worden
kón, ligt ver achter ons. De theologische strijd heeft
zich van steigervloer of beganen grond verlegd tot de
fundamenten. Terwijl de gereformeerde bouwers
nog aan den optrek van hun leergebouw druk doende
zijn, heeft men van niet-gereformeerde zijde, hoewel
vaak onder gereformeerden naam, zich tot een radicale
critiek juist op de voor-onder-stellingen hun-

Jan Shirt.

Groot is de evolutie in de kleding geweest in
de laatste vijftig jaar.

Beschaving strekte haar blanken arm uit en
vaagde weg al wat pillow heette of engelsch-leer
werd genoemd.

De wind van den vooruitgang blies de kapers
en de kapothoedjes af en deed ze met de steken
en de zwartzijden petten rollen in de aschvaalt
der vergetelheid.

Tot stormkracht gestegen, stroopte deze wind de
pelerines af en de pandjassen uit; hij knikkerde
met hooge zijden en met bolhoedjes.

Het colbert en de deukhoed, zij kwamen, zagen
en overwonnen!

Weg zijn de kanten schortjes, thans doet de
Schoonheid een stofjas aan!

Wij hebben thans een gegolfde Oma en een
Grootvader in een plus-fours.

Door de vensters van een uilenbril — ons allen
gemeen — bezien wij dezen vooruitgang en vin-
den hem schoon!

Ook JAN KATOEN heeft deze evolutie mee-
gemaakt; hij is thans JAN SHIRT geworden.

Wij leven in de eeuw van het shirt!

Moskou is begonnen met van Iwan Katoen een
Iwan Blouse te maken. Rome heeft de witte tunica
prijsgegeven voor het zwarte hemd; de Duitscher
ging zoo waar in een soort khaki wandelen.

Hier en daar is het een complete hemden-chaos!
Zoo staan in het Britsche rijk zwarthemden tegen
blauwhemden en groenhemden tegen grijsheemden.

Maar zij allen staan toch in hun hemd!

Zelfs menige Hollander heeft zijn kouwelijkheid
afgeschud en loopt in zijn hemd rond.

Voor Nationaal Herstel ontsluit zich hier een
schoone roeping. Het roep de duffel en de schans-
looper, de kuiltbroek en het zijdgeweer in het
leven terug.

Ik zie Mr Westerman al met een klak op en
een neuswarmertje in den mond naar het parle-
ment stappen.

Ik zie Van Gybland Oosterhoff's wijze hoofd
reeds rusten op een kanten kraag van een halven
meter doorsnede.

Patrietjes allemaal!
Zoo zullen wij tenminste weer op onze vadersen
LIJKEN.

Of onze kleederen den man zullen maken, is
een andere zaak.

Daar is het hemd noch de duffel bij machte toe.
Daar is de GEEST der vadersen toe nodig,
hun GELOOF!

Vroeger telde men kernachtig de bevolking van
stad en land bij ZIELEN of men sprak in rond
Hollandsch van koppen, borsten of harten.

Het schijnt mij beter dan te moeten spreken
van een Hollandsch volk van acht miljoen HEM-
DEN of van een Tweede Kamer van honderd
shirts.

Ons volk heeft behoefte aan koene koppen en
trouwe harten, niet aan shirten of hemden.

N. B.

ner theologie opgemaakt. Troffel en zwaard? O neen, —
want er is dynamiet gelegd onder onzen niet eens nog
voltooiden bouw; den troffel kan men blijven hanteeren,
maar wie er toch niet gerust op is hoe het met „San-
ballat en Tobia” staat, die moet op de kelderverdieping
en op wat daar zich afspeelt, letten.

Het is om die reden te betreuren, dat in den laatsten
tijd onder ons de schermutselingen op den steiger — het-
zij dan met Sanballats, hetzij met eigen medebouwers —
de aandacht van sommigen dermate spannen, dat zij
een gevaar gaan opleveren voor de rust en den goeden
naam van enkele mede-arbeiders-in-den-Heere, die zich
hebben bezig trachten te houden met de controle van
de fundamenten.

Laat men — maar dan zàkelijk — aantoonen, waarin
ze verkeerd gaan, indien men althans meent, dat ze
het verkeerd doen. Maar laat men niet hun poging tot
verdediging en bewaring bekampen met vage notities,
en ook niet met persoonlijke qualificaties, die voor een
werk van God het oog leeren sluiten.

K. S.

Artikelen Ds Delleman.

Onze lezers weten reeds, dat mijn bespreking van de
artikelen, die Ds Delleman in onzen voorgaanden jaar-
gang gewijd heeft aan het „zelfonderzoek”, door den
synodalen arbeid een tijdlang onderbroken is, doch dat
het mijn voornemen was, de bespreking te beëindigen.
Nu er geen gevaar meer is, dat over dit onderwerp in
één en hetzelfde nummer teveel artikelen tegelijk zouden
komen, is het mijn plan, de bespreking te heropenen.
Omdat evenwel een artikel van Ds Schippers over een
brochure van Dr Kraan reeds eenige weken ligt te
wachten op plaatsing, geef ik daaraan deze week eerst
een plaats. Volgende week neem ik dan zelf mijn volle
ruimte weer in beslag.

K. S.